

Hoe krijgen we die rekenresultaten omhoog? Het is een vraag die op veel scholen leeft. De schoolleider speelt een belangrijke rol in het verbeteren van deze resultaten door te sturen op effectief rekenonderwijs. In dit artikel een beschrijving van vijf praktische handvatten die kunnen helpen.

HOE KRIJGEN WE DIE REKENRESULTATEN OMHOOG?

STUREN OP EFFECTIEF REKENONDERWIJS

Veel schoolteams zijn bezig met de vraag hoe zij het rekenonderwijs kunnen verbeteren en de rekenprestaties van leerlingen kunnen verhogen. Schoolleiders zijn van doorslaggevende invloed op de verbetering van de onderwijskwaliteit (Slegers, Van Dael & De Wit, 2022). Effectief leiderschap heeft namelijk een positieve uitwerking op de lespraktijk en indirect op de mate van gecijferdheid waarmee de leerlingen de basisschool verlaten. Maar hoe kun je dat leiderschap het beste invulling geven? In dit artikel worden vijf praktische handvatten beschreven die hierbij kunnen helpen: ontwikkel een visie, positioneer je rekencoördinator, ga de klassen in, laat leraren samenwerken en monitor de resultaten.

ONTWIKKEL EEN GEZAMENLIJKE REKENVISIE

Ten eerste is het belangrijk om als schoolleider, samen met je team, een visie op rekenonderwijs op te stellen. Een visie geeft namelijk richting, betekenis en ruimte aan het dagelijks handelen van leraren en ondersteunt de besluitvorming en inrichting van de schoolorganisatie. Bovendien draagt een heldere visie indirect bij aan het behalen van belangrijke doelen, zoals

EEN HELDERE VISIE DRAAGT INDIRECT BIJ AAN HET BEHALEN VAN BELANGRIJKE DOELEN

goede leerlingresultaten via het handelen van leraren (Van Wessum, De Jong & Andersen, 2022). Maar hoe kom je tot zo'n gezamenlijke visie? Zorg voor voldoende kennis over effectief rekenonderwijs door bijvoorbeeld de rekencoördinator deze kennis te laten delen, een specialist in te huren en/of samen literatuur te bestuderen. Door op basis van deze kennis meerdere dialogen te voeren met het team waarbij ieder zijn expertise en mening mag inbrengen, komt de schoolleider met het team tot een gedeelde rekenvisie. Ook ontstaat er gezamenlijke verantwoordelijkheid, eigenaarschap en betrokkenheid bij deze visie (Van Wessum, De Jong & Andersen, 2022).

De rekenvisie ligt als het goed is in het verlengde van de algemene visie op leren. Het is een aanvulling waarbij dieper wordt ingegaan op rekenspecifieke onderwerpen, zoals: Waaruit bestaat een goede rekeninstructie? Hoe zorgen we voor een

MOGELIJKE TAKEN REKENCOÖRDINATOR

De schoolleider en rekencoördinator bepalen samen welke taken wel en niet horen bij de rol van rekencoördinator. De onderstaande lijst kan als gespreksstarter worden gebruikt om tot een passend takenpakket van rekencoördinator te komen op de eigen school.

- Professionalisering en begeleiding van collega's
 - Lesobservaties doen en feedbackgesprekken voeren
 - Opstellen, evalueren en actualiseren van het rekenbeleid
 - Analyseren van opbrengsten
 - Monitoring op borging van gemaakte afspraken
 - Implementatie nieuwe rekenmethode begeleiden
 - Vraagbaak/aanspreekpunt zijn voor collega's
 - Rekenmaterialen bijhouden, aanvullen en aanpassen
 - Onderdeel verzorgen op de teamvergadering
 - Stimuleren, promoten en activeren van rekenactiviteiten
 - Rekengesprekjes met leerlingen voeren
 - Ondersteunen in keuzes bij differentiatie
 - Signaleren van knelpunten en deze delen met teamleden
 - Opstellen en sturen van verbeterprojecten
 - Inwerken nieuwe leraren op het gebied van rekenen
 - Opstellen van opleidingsbeleid voor teamleden voor korte en langere termijn
 - Organiseren van relevante trainingen/cursussen aan het team
 - Bijhouden van vakliteratuur
 - Verspreiden van actuele informatie en kennis over rekenen naar het team
 - Geven van voorbeeld rekenlessen
 - Fungeren als rolmodel, coach en adviseur
- (Vrij naar: Broeders et al., 2023; Nederlands Mathematisch Instituut, 2023; Okkema, 2016.)

goede rekenstart in de onderbouw? Hoe gaan we om met sterke rekenaars?

Vanuit een gedeelde visie zijn vervolgens heldere en concrete standaarden voor het didactisch handelen van leraren af te leiden. Deze beschrijvingen van ‘hoe het moet’ geven richting aan de kwaliteit van het lesgeven (Slegers, Van Dael & De Wit, 2022; Visscher, 2024). Door deze standaarden vast te leggen in een kijkwijzer en/of kwaliteitskaart, kan planmatig worden gewerkt aan het verbeteren van de onderwijskwaliteit.

Het is hierbij nodig om gericht te zijn op het uitstroomniveau 1S (Inspectie van het Onderwijs, 2024). 1S is het streefniveau wat iedereen nodig heeft om in de maatschappij mee te kunnen doen. Nog niet elke leraar is zich hier van bewust, en rekenonderwerpen op het streefniveau worden niet altijd of in verschillende mate aangeboden aan alle leerlingen (Inspectie van het Onderwijs, 2024). Voor de schoolleider is het belangrijk om in de gaten te houden of deze focus voldoende aanwezig is. Zo niet, dan zal de schoolleider moeten bijsturen, door bijvoorbeeld extra afspraken te maken met het team over wat wel of juist niet in het curriculum aan bod moet komen.

POSITIONEER JE REKENCOÖRDINATOR

Eerder in dit artikel kwam deze al een keer voorbij; de rekencoördinator. Hoe kun je die nu het beste positioneren? Het is effectief om teamleden te betrekken bij besluitvormingsprocessen en aan te moedigen om initiatief te nemen en verantwoordelijkheid te dragen voor verschillende aspecten van school-

innovatie. Dit versterkt het gevoel van eigenaarschap en betrokkenheid onder de leraren (De Jong et al., 2020). Dit wordt ook wel gespreid leiderschap genoemd (Van Langevelde, Van Schaik & Schenke, 2022). Als schoolleider houd je uiteraard de eindverantwoordelijkheid.

LESOBSERVATIES ZIJN EEN BELANGRIJK INSTRUMENT OM LERAREN TE ONDERSTEUNEN

Doordat meerdere leden binnen de schoolorganisatie een rol kunnen spelen in het verbeteren van de resultaten, is het belangrijk om een structuur te realiseren waarbij de verwachtingen duidelijk zijn (Inspectie van het Onderwijs, 2020). De rekencoördinator is een inhoudelijk expert op het vakgebied rekenen en is daarom van grote toegevoegde waarde bij bijvoorbeeld het opstellen en invoeren van rekenbeleid en het bedenken van passende interventies voor zwakke rekenaars. Of het begeleiden van collega's ook bij het takenpakket hoort, is onder andere afhankelijk van de eigen kwaliteiten en van de takenpakketten van anderen, zoals die van de intern begeleider. Wat de invulling precies wordt, is per school verschillend, maar het is wel belangrijk om die invulling duidelijk op papier te zetten. Het is noodzakelijk om als schoolleider, rekencoördinator en intern begeleider hierover samen het gesprek te voeren en een duidelijke opdracht te formuleren voor de

rekencoördinator. Hierdoor wordt transparant waar deze wel en niet verantwoordelijk voor is en wat diens bevoegdheden zijn. Pas dan kun je gezamenlijk gericht werken aan verbetering.

GA DE KLASSEN IN

Om inzicht te krijgen in de kwaliteit van het lesgeven, moet de schoolleider de klassen in. Erg voor de hand liggend, maar toch schiet het er vaak bij in. De schoolleider is echter eindverantwoordelijk voor wat er in de klassen gebeurt en moet zichzelf daar dus van op de hoogte stellen. Het is helpend om een structuur in te bouwen waardoor het ook echt gebeurt. Dit kan door bijvoorbeeld elke dinsdag en donderdag van 9.00 uur tot 9.30 uur te blokken in de agenda en dan een rekeninstructie te

DE SCHOOLLEIDER MOET TIJD, RUIMTE EN VERTROUWEN BIEDEN

observeren. Want het gebeurt uiteindelijk in die rekenles! Het is belangrijk om van tevoren te communiceren dat de observatie specifiek gericht is op het rekenonderwijs. Gebruik een kijkwijzer en/of kwaliteitskaart voor een kwalitatieve goede observatie. Hierbij is het ook belangrijk om de didactische rekenmodellen te gebruiken; denk aan het handelingsmodel, het hoofdfasenmodel en het drieslagmodel (ERWD, 2011). Met deze modellen kun je gericht observeren: Is het handelingsniveau en de hoofdfase die in de les aan bod komen, passend bij het niveau van de leerlingen? Of: In hoeverre komen alle onderdelen van het drieslagmodel terug in de les? Door met behulp van deze modellen specifiek naar de rekendidacticiteit te kijken, kun je als schoolleider een helder beeld vormen van de kwaliteit van de rekeninstructie.

Naast het evalueren van de effectiviteit van het onderwijs zijn lesobservaties een belangrijk instrument om leraren te ondersteunen bij hun professionele groei. Om van een lesobservatie een effectief leermoment te maken, is het van belang dat het niet als een beoordelingsmoment wordt ervaren, maar dat

het plaatsvindt in een bredere context van samenwerking en professionele ontwikkeling (Dufour & Mattos, 2013). Als schoolleider faciliteer en stimuleer je daarom de intern begeleider om ook de klassen in te gaan en lesobservaties te gebruiken als een kans om in gesprek te gaan met leraren, feedback te geven, te reflecteren en samen doelen voor verbetering te stellen. Deze gesprekken hebben een groter effect als zij een cyclisch karakter hebben (Dufour & Mattos, 2013). Dit kan gerealiseerd worden door met de leraar te bespreken wat zij heeft gedaan met de feedback van de vorige keer en hoe zij aan de eigen ontwikkeling gaat werken in de aankomende periode.

LAAT LERAREN SAMENWERKEN

Als schoolleider is het belangrijk om het leren van en met elkaar te stimuleren. Door de interacties en relaties tussen leraren te versterken ontstaan hechte sociale netwerken binnen de school. Dit kun je stimuleren door leraren in verschillende samenstellingen te laten samenwerken aan duidelijke opdrachten. Denk aan het voorbereiden van een lesblok, het ontwerpen van een rekenles of het uitwisselen van ideeën over hoe de sterke rekenaars uitgedaagd kunnen worden. Collega's elkaars instructies laten bekijken heeft ook een grote toegevoegde waarde. Met evaluatie en feedback wordt de individuele en gezamenlijke ontwikkeling bevorderd (Imants & Leisink, 2022). De hechte sociale netwerken die door deze activiteiten ontstaan, dragen namelijk bij aan de uitwisseling van informatie en kennis en versterken het onderling vertrouwen. Hierdoor ontstaat 'collective teacher efficacy'; de gezamenlijke overtuiging van de leraren dat ze impact hebben op het leren van de leerlingen ('wij doen ertoe'). *Collective teacher efficacy* heeft een grote positieve impact op leerlingresultaten (Ros, Heldens & Runhaar, 2022).

Door de uitwisseling van kennis en informatie en het onderling vertrouwen wordt het mogelijk om over de effectiviteit van het eigen en elkaars handelen na te denken en uit te wisselen. Leraren durven zich kwetsbaarder op te stellen en staan meer open om nieuwe zaken uit te proberen in de rekenlessen, om vervolgens het effect op het leren van de leerlingen te bepalen. Hierdoor kunnen vervolgens keuzes worden gemaakt om tot een betere doorgaande lijn binnen de school te komen.

Om dit te realiseren moet de schoolleider tijd, ruimte en vertrouwen bieden om leraren in gesprek te laten gaan over rekenonderwijs (De Jong et al., 2020). Dit kan onder andere gedaan worden door rekenoverleggen in de jaarplanning vast te leggen, duidelijke doelen voor deze overleggen vast te stellen en voldoende ondersteuning te faciliteren door bijvoorbeeld de rekencoördinator vrij te roosteren zodat deze aan kan sluiten als inhoudelijk expert. Ga regelmatig na of de faciliteiten en ondersteuning nog steeds voldoende zijn. Verder is het belangrijk om hoge verwachtingen te hebben van het team, omdat dat vertrouwen uitstraalt. Vertrouwen uitstralen naar het team draagt bij aan een leercultuur die nodig is om van fouten te mogen leren en waar mensen zich veilig voelen om kritische vragen te stellen en constructieve feedback te geven. Daarnaast kun je als schoolleider leraren ook uitdagen om kritisch na te

denken, door bijvoorbeeld tijdens het voorbereiden van een rekenles te vragen hoe de gemaakte keuzes zich verhouden tot de visie op rekenonderwijs. Deze manier van werken zorgt ervoor dat de eindopbrengsten in groep 8 niet alleen de verantwoordelijkheid zijn van de leraar van groep 8, maar van het gehele team.

CYCLISCHE MONITORING VAN DE RESULTATEN

Het verschilt in hoeverre een schoolteam cyclisch en systematisch werkt met toetsresultaten aan kwaliteitsverbetering. Dat houdt in dat op cyclische wijze data worden geanalyseerd, interventies worden opgesteld en uitgevoerd om het onderwijs te verbeteren en deze interventies vervolgens worden geëvalueerd. Als een team hier nog weinig mee bekend is, is het belangrijk om voldoende ondersteuning en structuur te bieden. Deze aanpak vraagt een investering in tijd en in een, ook voor de teamleden, veilig schoolklimaat (Uiterwijk & Amels, 2022). Hiervoor is het belangrijk om in de rol als schoolleider voorbeeldgedrag te tonen door objectief en transparant met verkregen data om te gaan, bijvoorbeeld uit een medewerkers-tevredenheidsonderzoek, ook (juist!) als de data wat minder positief zijn. Daarnaast is het noodzakelijk om meerdere momenten per schooljaar in te plannen waarbij er gezamenlijk naar toetsresultaten wordt gekeken. Tijdens deze momenten kan de intern begeleider instructie geven op het werken met data en voorbeeldgedrag tonen. De schoolleider faciliteert en ondersteunt door bijvoorbeeld deze momenten samen met de intern begeleider voor te bereiden.

Het analyseren van data start met het zo objectief mogelijk vaststellen van trends in de data. De intern begeleider kan laten zien hoe zij trends identificeert in de data op schoolniveau. Vervolgens helpt zij de leraren met het maken van de vertaalslag naar het groepsniveau.

De volgende stap is het kritisch nadenken over mogelijke verklaringen van de trends op schoolniveau. Het is nodig dat de intern begeleider weer voordoet hoe je dit kan doen, zich hierbij kwetsbaar durft op te stellen en reflecteert op het eigen handelen. Hiervoor heeft deze een schoolleider nodig die vierkant achter hem of haar staat. Vervolgens worden de leraren uitgenodigd om zich kwetsbaar op te stellen en kritisch na te denken over mogelijke verklaringen voor de gevonden trends. Waardoor zou het kunnen komen dat die bepaalde groep leerlingen veel groei heeft doorgemaakt? Hoe kan het dat dat ene domein niet goed uit de verf is gekomen?

Hierbij is het belangrijk dat leraren reflecteren op hun onderwijs van de afgelopen periode. Als schoolleider zorg je ervoor dat de visie op goed rekenonderwijs hierbij altijd de onderlegger is. Wat was bijvoorbeeld de kwaliteit van de volgende items?

- Groepsinstructie
- Verlengde instructie
- Aanbod in rekenmethode
- Afstemming op onderwijsbehoefte
- Kwaliteit en kwantiteit van ingezette interventies
- Weet de leerling hoe de toets gemaakt moet worden
- Overdracht vanuit het vorige leerjaar
- Hoge/lage verwachtingen

- Klassenklimaat
- Hoeveelheid effectieve leertijd
- Hoeveelheid inoefentijd

Data analyseren is belangrijk, maar niet voldoende. Wat doet de leraar met de inzichten die voortkomen uit de analyse? Stel als schoolleider samen met de intern begeleider een structuur op waardoor duidelijk wordt wat de vervolgstappen zijn naar aanleiding van de analyse. Dit kan bijvoorbeeld door leraren een plan van aanpak op te laten stellen voor de aankomende

DATA ANALYSEREN IS BELANGRIJK MAAR NIET VOLDOENDE

periode. Het kan helpend zijn om de rekencoördinator hierbij inhoudelijk te laten ondersteunen. Aan welke subdomeinen wordt extra aandacht besteed? Hoe wordt dat precies gedaan? Welke doelen worden hieraan verbonden? Faciliteer ook momenten waarop de periode wordt geëvalueerd. Op die manier werkt de schoolleider samen met het team cyclisch aan goed rekenonderwijs.

CRUCIAAL

Schoolleiders zijn dus cruciaal in het scheppen van de juiste voorwaarden om het rekenonderwijs te verbeteren. Door samen met het team doelgericht en cyclisch te werken en hierbij voldoende tijd, ruimte en vertrouwen te realiseren, zal het rekenonderwijs steeds een stukje beter worden. Samen zorgen we ervoor dat elke leerling voldoende gecijferd deel kan nemen aan de maatschappij! BSM

De literatuurlijst is te vinden op <https://expertis.nl/project/hoer-krijgen-we-die-rekenresultaten-omhoog/>